

זכותו

הזכות להיות מי שאתם זכויות החילונות בצה"ל

פקודות הצבא כוללות סעיפים רבים, אשר על פניו עלולים לפגוע בחיילים החילוניים ולהיתפס ככאלו הסופים עליכם מצוות דת. במקרים רבים, בהשראת רבנים צבאיים ומפקדים דתיים, מאמצים מפקדים בצה"ל איסורים שאינם כלולים בפקודות הצבא, ובכך מחמירים מהאמור בהן. הרצון להתחשב ברגשות חיילים דתיים, במקום לנהוג בכבוד הדדי, הבנה והסכמה, מפר את זכויותכם ופוגע באיזון בין האינטרסים של כלל המשורשים, באגרת שהוציא לאחרונה ראש אכ"א, האלוף מוטי אלמוג, מעבר למפקדי צה"ל, הוא דורש שלא להחמיר באיסורים בנושא הופעה, לבוש ושירות משותף, לכל לאמור בפקודות הצבא.

אגרת ראש אכ"א

חשוב שתדעו שגם בצבא יש לכם זכויות. הגיון לצה"ל לא מחייב אתכם לנטוש את הערכים החשובים לכם.

בקובץ זכויות זה איתרנו עבורכם את פקודות הצבא הרלוונטיות לשמירה על אורח חיים חילוני גם בצבא. אנו מזמינים אתכם לקרוא את הקובץ על מנת לדעת כיצד אתם כחיילים חילוניים יכולים לפעול במסגרת אמונותיכם, באופן שלא ייחשב כעבירה משמעתית. המלצותינו גובשו בעזרת עורכי דין המתמחים בתחום המשפט הצבאי ונסמכות על פקודות הצבא כפי שמופיעות באתר צה"ל נכון לאחד שבט 2018.

הנחיות למשתמש בזכותו:
א. המידע מיועד לחיילים בשירות חובה, מילואים ובני משפחותיהם.
ב. בסוף כל סעיף מופיע קישור לפקודת הצבא הרלוונטית.

השבת

★ הצבא מחויב לספק לחיילים אוכל חם ומזין בשבת, ותקנון הכשרות במטבחיים הצבאיים כולל הוראות בדבר שימור חום האוכל בשבת.

★ אין איסור על בישול וחיומים אוכל עצמי בשבתות. אמנם סעיף 21 לתקנון הכשרות במטבחיים הצבאיים (פקודה: 34.0103) קובע בצורה גורפת כי: "אין להדליק אש בשבת ואין לבשל שום אוכל או תבשיל". אולם מדובר בתקנון המיועד למטבחיים צבאיים בלבד ולא מתייחס לבישול ביתר שטחי הבסיס. (פקודת מטכ"ל: 34.0103).

תקנון המיועד למטבחיים צבאיים בלבד

★ הפקודה היחידה העוסקת בהפעלת מכשירי מדיה בשבת אוסרת על הדלקת מכשיר טלוויזיה או רדיו בחדר אוכל המשמש גם כחדר תרבות (הוראות הפיקוד העליון: 07.0101). למעט זאת, **אין שום מגבלה על שימוש אישי במכשירי מדיה כמו טלפון, לפטופ או מחשב נייד**, לרבות בשטחים ציבוריים כמו חדר האוכל.

שבתות ומועדי ישראל בצה"ל

★ הפקודה העוסקת בשבתות וחגים (פקודת מטכ"ל: 34.0201) מחייבת את מפקד הבסיס לערוך טקסים כמו קידוש, אבל **אינה מחייבת השתתפות חיילים שלא מעוניינים בכך בטקסים אלו**, בדיוק כמו שאין כל חובה על חיילים שאינם מעוניינים בכך, להתפלל בבית הכנסת. הפקודה אינה מחייבת חגיגת כיפה על ידי חיילי שכן החליט להשתתף בקידוש ובטקסיו חג.

שבת ומועדים

★ הפקודה העוסקת בביקורי הורים (פקודת מטכ"ל: 33.0235) מאפשרת למפקד שיקול דעת בקיום ביקורי הורים בשבת בכל פעם שחניך בטירונות או בקורס נשאר שבת בבסיס, אבל **במקרה שבו חיילים נשארים שתי שבבות רצופות, חלה חובה לאפשר ביקורי הורים בשבת השנייה**, אלא אם יש סיבה מבצעות למנוע זאת – ניתן לדרוש זאת מהמפקדים. הפתרון שנקבע בפקודות להורים דתיים הוא עריכת ביקורים בימי שישי בבוקר.

ביקור משפחות בבסיס טירונים

★ הוראת הרב הראשי לצה"ל (02-02-03) מכילה הגבלות על נסיעות בשבת לצרכים מבצעיים. עם זאת, ההוראה אינה מגבילה הסעה למטרות מבצעיות (למשל שמירה) החרות מטווה הליכה, המוגדר כ-2 ק"מ. כלומר **אין הגבלה על הסעה למשימה מבצעת שאורכה מעל 2 ק"מ**. לגבי נסיעות קצרות יותר, ניתן לאשר אותן אם יש סכנה שההליכה אילתה תעכב את המשימה באופן שיפגע בה או תסכן את החייל – ביטחוני, בריאותית או בטיחונית. להבנתנו, הליכה בתנאי מזג אויר קשים מסכנת את החייל בריאותית. הסעת החיילים בשבת חזרה מהפעילות אסרה למעט במקרים שהישארות במקום הפעולה תסכן את החיילים (ביטחונית, בריאותית או בטיחונית), או שהם נדרשים לפעולות אחרת או לעבור תחקיר דחוף במקום אחר.

הסעת חיילים בשבת

★ נבחר כי אין שום זכות לחייל דתי לצאת הביתה מוקדם יותר מחייל חילוני בימי שש ושבת חג. הפקודה (הוראות הפיקוד העליון: 07.0101) לא מפרידה בין דתיים לחילוניים בעניין זה.

שבתות ומועדי ישראל בצה"ל

כשרות

הצבא מטיל את הלכות הכשרות על חדרי אוכל, קנטינות ומזנונים (הוראות הפיקוד העליון: 07.0102). לעומת זאת, אין אף הוראה שמטילה כשרות על אוכל אישי של חייל או אוסרת על אחסנתו בכלים פרטיים (ממשל במקרה במשרד בשרידי היחידה), למעט לגבי אוסר הכנסת חמץ לבסיסים בפסח. **כל חייל רשאי להחזיק, לאחסן ולאכול אוכל שאינו כשר כל עוד הדבר אינו פוגע בכשרות חדרי האוכל, הקנטינות והמזנונים**. על פי הוראות הכשרות אין מניעה כי חייל יביא עימו אוכל מהבית כאשר הוא חוזר לבסיס, למעט חמץ בפסח.

כשרות המזון בצה"ל

חגים

כמו בשבת גם בחגים, הפקודה העוסקת בשבתות וחגים (הוראת המטה העליון: 34.0201) מחייבת את הבסיס לערוך טקסים כמו ליל הסדר, הדלקת נרות חנוכה או כל טקס דתי אחר, אך **אינה מחייבת השתתפות חיילים שלא מעוניינים בכך בטקסים הללו**.

שבת ומועדים

★ פסח (פקודת מטכ"ל: 34.0201) אוסרת על החזקת חמץ בכל שנת הפסח בנושא פסח (פקודת מטכ"ל: 34.0201). אוסרת על החזקת חמץ בכל שנת בסיס צה"ל ולא רק בחדר האוכל במהלך החג. עם זאת, בניגוד לנהל הרווח, חובת הכשרות בבסיסים חלה רק החל מיום י"ג בניסן (כלומר יום לפני ליל הסדר) בשעה 09:00. **עד מוצד זה החזקת ואכילת חמץ מותרות לכל חייל**. תהליך הכשרת המטבחיים אמור להסתיים יום קודם (י"ב בניסן) בשעה 18:00. אולם הדבר אומר שלא ניתן להחזיק חמץ גם אחרי סיום הכשרת המטבח – ועד יום לפני ליל הסדר.

שבת ומועדים

נדגיש כי במסגרת פעולות לביעור חמץ, **חיפוש אוכל בתיקים האישיים של החיילים אסור בתכלית**, על פי הוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (המאפשר להגביל את זכות היסוד של החיילים לפרטיות רק במידה והדבר מאושר בחוק ובמדיה שאינה עולה על הנדרש ממהותו ואופיו של השירות, ולטעמנו חיפוש חמץ בתיקו חיילים אינו נופל בגדר החריג לכלול (זה) כאשר צעד כזה ננקט ע"י מפקד כלפי חייל – נציע כי החייל יידע את מפקדו כי באין חוק או פקודה המסדירים פעולה זו של מפקדו או הנחיה זו שנתנה על ידו, מדובר בפקודה הנוגדת את האמור בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. אם ניתנת פקודה שכזו בכל זאת ע"י המפקד – פתונה הדרך בפני החייל להגיש קבלה בנושא לצניב קבילות החיילים, או לפנות בתלונה לקצינת פניות הציבור באכ"א.

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו באתר הכנסת

הצבא נדרש לספק לחיילים בכל יום מזון מזין כולל במהלך כל חג הפסח (לפי לוח מזון המשתנה מיחידה ליחידה). הלוח כולל את כל אבות המזון: חלבונים, פחמימות, שומנים, ירקות ופירות. על הצבא למצוא פתרונות כיצד לספק את המזון הזה בתקופת הכשרת המטבחיים ובתקופת החג עצמו. **לאף מפקד או רב אין סמכות למנוע מחיילים זכות לקבל מזון מזין ולכן חיילים רשאים לדרוש לקבל אותו**. אין כמוהו אף פקודה הקובעת שספקות הרב להכשיר כלים לפסח וגורת על זכות החייל לקבל מזון מזין.

★ יום כיפור (הוראות הפיקוד העליון: 34.0201) אוסרות על פתיחת חדרי האוכל, קנטינות, מזנונים וכו' במהלך החג. הצבא אמנם מחויב לספק מזון לחיילים שאינם צמים, אבל יש להכין את המזון לפני כניסת החג. עם זאת, **אין פקודה האוסרת להכין ואף לבשל אוכל באופן עצמי, מחוץ למטבח, ביום כיפור**. כמו כן, **אין פקודה המגבילה שימוש אישי במכשירי מדיה כמו טלפון, לפטופ או מחשב נייד ביום כיפור**, לרבות בשטחים ציבוריים כמו חדר האוכל.

שבת ומועדים

★ ימי צום אחרים (הוראות הפיקוד העליון: 34.0201) אוסרות על פתיחת חדרי האוכל, קנטינות, מזנונים וכו' במהלך החג. הצבא אמנם מחויב לספק מזון לחיילים שאינם צמים, אבל יש להכין את המזון לפני כניסת החג. עם זאת, **אין פקודה האוסרת להכין ואף לבשל אוכל באופן עצמי, מחוץ למטבח, ביום כיפור**. כמו כן, **אין פקודה המגבילה שימוש אישי במכשירי מדיה כמו טלפון, לפטופ או מחשב נייד ביום כיפור**, לרבות בשטחים ציבוריים כמו חדר האוכל.

שבת ומועדים

השתתפות בפעילויות ובספורט בעלי אופי דתי

על פי סעיפים 27-29 לפקודת השירות המשותף (פקודת השירות המשותף: 33.0207), חייל חילוני המרגיש שהשתתפות בפעילות בעלת אופי דתי (הרצאה של רב, סיור סליחות) וכו' נוגדת את ערכיו או אמונתו, יכול **לפנות למפקדו בבקשה לשחרר אותו מפעילות כזאת**, ובתנאי שפנייה כזאת תתבצע זמן סביר מראש. לחיילים שישארו להם פטור מפעילויות כאלו תוצע פעילות חלופית, ויש איסור להטיל עליהם פעילות שמירה או תורנויות אחרות במקום השמורת שמות ששוחרו.

השירות המשותף

כניסת עמותות דת ורבנים אזרחיים לבסיסים

בהתאם לפקודה (פקודת מטכ"ל: 37.0101), מרצים אזרחיים – כולל רבנים אזרחיים (כלומר כאלו שאינם מגיעים לבסיס כחלק משירות מילואים פעילי כרבים צבאיים) ופעילי עמותות דתיות (לרבות פעילי חב"ד) – יכולים להיכנס לבסיסים חילוני ולא רק בהזמנת מפקד הפיקודים, חיל האוויר, חיל הים, חיל האש, ובקשות דווע הרישנה לביסוי חילוני – על פי החברה, ולאחר אישור קצין חינוך ראשי (אלא אם אושרו ע"י רשות צבאית מוסמכת לתפקידי הדרכה מקצועית – אבל להבנתנו – אין רב או עמותה דתית אשר מבצעים "הדרכה מקצועית"). אנו ממליצים לחייל **שמתבשר על ביקור רב אזרחי או עמותה דתית בבסיס, לבקש לקבל קינון את האישיורים המתאימים**, שאם לא כל ולא נתקבלו אישורים אלו – חל איסור לקבל עיורים אלו בבסיס ועל המבקרים להתפנות מהמקום.

חינוך

שירות משותף

פקודת השירות המשותף (33.0207) מאפשרת לחייל, נגד או מפקד דתי לבקש שלא לשרת במסגרת מעורבת של ביים ובנות ובקשותו יתרון אם מדובר במסגרת שבה יש חשש למגע בין נשים. לייחוד לא שלביגוד אוסף, ובמידה והוא שובל בחינה זכאית (בין אם בחר שלא להינמיט מכך, או שבקשתו לא אושרה), ויש פעילות הכוללת מעורבות גופנית, ייחוד או לבוש חשוף ומדובר בפעילות שהוא יכול להימנע ממנה, ניתן להוציאו מהפעילות. בפעילות הוווי ובידור, יכול החייל הדתי לבקש ממפקדו, זמן סביר מראש, שלא להשתתף בפעילות. **כל דרישה אסורה על פי הפקודה**, כך למשל הדרכת חיילות/קצינות/בסיס מגדרי מהווה חסמ עקב שהות חיילים דתיים במקום, מניעת כניסתן לחדר אוכל עקב הימצאות חיילים דתיים, מניעת השתתפות נשים באירועים ובפעילויות – מאירועי שירה על במה ועד פעילויות ספורט כולל הרצה בבריכה, הטלת מגבלות הדרכה על ידי נשים – **כל אלו הן החמרות האסורות על רכי הפקודה** [הערות: הטלת מגבלות הדרכה על ידי נשים – כולל אלו הן החמרות האסורות על ריח הפקודה] ייתכן וישם תיהיה החמרות נוספות. לדוגמה ולענין שהוראות אלו כולל חיילים חרדיים **להבנתנו**, פקודת השירות המשותף (33.0207), אינה אוסרת על מגע גופני בהסכמה בין חיילים – כגון חיבוק, קליעת צמות וכו'.

השירות המשותף

לבוש ספורט ושחייה

להלן כמה דגשים בנושא לבוש ספורט ובכללו לבוש לשחייה:

★ בגדי ספורט לבנים ולבנות יכללו מכנסיים עד גובה הברך לפחות וחולצה עם שרוולים (אפשר קצרים) וצוארון עגול או בצורה "זי", אסור ללבוש חולצות בטן או גופיות. כלומר, מכנסי טייץ המגיעים עד לברך וחולצת טי שרט קצרה להם לבוש ספורט ובגדי חיליות העוסקים בספורט, ואין לדרוש מהן לבוש "צנוע" וותר בעת הפעילות.

★ במקום שמותר לחיילים ולחיילות ללבוש חולצת טי-שרט, אסור להגביל את צבעי החולצות (ולמשל לאסור על חילות לבוש חולצות לבנות).

★ כניסה לבריכה בימי ספורט או ימי כיף תיעשה **בבגדי ים**. אין לכפות לבוש נוסף על הרחוצים. (הוראת אכ"א: 05-01-33)

כללי ההופעה והלבוש בצבא

פטור גידול זקן בצבא

סעיף 43 (א) (2) להוראת פיקוד עליון אכ"א 33.05.01 מגדיר את השיקולים שאותם ישקול מי שמוסמך לפני גידול זקן עברו של המשטעמי שר החייל. בקשה לגידול זקן, ו- (4) אם החייל גיוס וזמן זקן לפני הגיוס, (3) עקב משמעתיות שר החייל, ביקשה לגידול זקן, ו- (4) אם החייל מקיים אורח חיים דתי. כלומר, היתרון היחיד שמקבל מי שמבקש לגדל זקן מטעמים דתיים הוא שבו היחידה רשאי לעזור לו לקבל את האישור. מעבר לכך אין שום זכות להפלות דתיים מול חילוניים בהענקת אישורים לגידול זקן.

גילוח ותספורת

חופשה בכפייה

מפקד יכול לקבוע לחייליו חופשה רגילה אחת בת שבוע בשנה, ואם מדובר בחיילים ברמת פעילות א' ומעלה (חיילים קרביים וחיילים המשרתים בחטיבות הלוחמות) – עד שתי חופשות רגילות בנות שבוע בשנה המופרדות זו מזו לפחות בשלושה חודשים. כמו כן מפקד יכול לפנות חופשה על חיילים עובד המממת הביסוי. מלבד חריגים אלו (פקודת מטכ"ל: 35.0402), רשאי כל חייל לתאם את חופשתו לפי צרכיו ולהגיש בקשה לביסוי חילוני ולמפקדו אין יכולת לכפות עליו חופשה. מכאן עולה כי **מפקד אינו רשאי לכפות על חיילת חופשה, אך ורק בשל העובדה כי חיילים דתיים, אשר הגיעו לשהות בבסיס בו היא משרתת, מסרבים לשרת בנוכחותה**. אם היא מוצאת לחופשה בכל זאת כתוצאה מכך, היא אכזאת לדרוש כי ימי החופשה הללו לא ייגרעו מימי החופשה המגיעים לה באותה שנה. **לא ניתן לחייב חיילי חובה ומילואים לקחת חופשה בתשעה באב** על חשבון מכסת ימי החופשה שלהם.

יחידות לחיילים המשרתים בשירות חובה

★ לחיילות אשר נדרשות לעבור למתקן צבאי אחר, לתפקיד שונה או שגישתן לאזורים בשטח בסיס הוגבלה עקב התארוחת קבוצת חיילים דתיים ביחידה, אנו ממליצים להגיש קבילה לנציב קבילות החיילים.

ביצוע משימות על ידי חיילים חילוניים בזמן שחיילים דתיים מתפללים

הפקודה (פקודת מטכ"ל: 34.03.01) מאפשרת לחיילים דתיים להיעדר מפעילות לטובת אולם אינה מציקה יחס לא מידתי ולפי החיילים החילוניים הממשיכים בפעילות. גאנתו ממליצים לחיילים חילוניים לפנות למפקדים ולקבלו מבצבים שבהם הם נדרשו לעבוד באופן לא מידתי בגלל היעדרות החיילים הדתיים – למשל להכין גם את כלי החיילים הדתיים למסדר או לבצע את המשימות הקשות ביותר דווקא כאשר החיילים הדתיים מתפללים.

הווי דתי

אם נתקלתם בעייה אשר יש בה כדי למנוע זכויות, ברגשות ובערכים שלכם כחיילות וחיילים חילוניים – יש מה לעשות. מעוניינים להתלונן או לבקש לקבל מידע על זכויותיכם? אלה הגורמים אשר יכולים לסייע לכם:

1. הקו החם של הפורום החילוני עומד לרשותכם בכל שאלה ובקשה למידע:

www.hiloni.org.il/contact

2. **תלונה בבסיס**: הגשת תלונה היא הליך שנעשה בתוך היחידה באמצעות שדרת הפיקוד. בשלב ראשון יש לפנות למפקד הישר, במידה ולא קיבלתם מענה ראוי לבעייתכם, ניתן להפנות תלונה לדג פיקודי בכיר יותר בתוך היחידה.

3. **קצינת פניות הציבור**: משרד פניות הציבור כפוף ישירות לראש אכ"א, ויכול לפנות אליו כל חייל ואזרח בכל עניין הנוגע לצה"ל ולשירות בו. למידע נוסף:

פנייה לקצינת פניות הציבור

4. **נציב קבילות הציבור**: מוסד נציב קבילות החיילים ינו גוף חוץ צבאי בלתי תלוי. הצביבות מהווה כתובת לחיילי חובה, מילואים, מלשבו"ם ובני משפחתם. למידע נוסף ולהדרכה על נוהל הגשת קבילה:

הגשת קבילה

5. **חופש מידע בצבא**: בהתאם להוראות חוק חופש המידע, לכל אזרח ישראלי הזכות לקבלת מידע משרד הציבור, בכפוף לסייגים הקבועים בו. בקשות לקבלת מידע בצבא בהתאם לחוק יטופלו על-ידי תא חוק חופש המידע בחטיבת דובר צה"ל. הנחיות להגשת בקשה למידע:

הגשת בקשה לקבלת מידע

הפורום החילוני - מי אנחנו?

הפורום משמש כארגון ארצי למאבק בתופעת הדתה במערכת החינוך, בצבא ובמרחב הציבורי.

אתר הפורום החילוני: www.hiloni.org.il

מייל: hiloniorg@gmail.com

פייסבוק: www.facebook.com/hiloni